

БЕРАТЛИСКИ КНЕЗ ОД СТАРОГА ВЛАХА, АТАНАСИЈЕ ОТ РАШКОВИЋ.

И старосрбијански бератлиски кнез од Старога Влаха, Атанасије Рашковић, поред пећког патријарха Арсенија IV, кучког војводе Радоње Петровића и арбанашко-климентских војвода Биц-Вате и Деде, један од главних вођа српско-арбанског устанка против Турака у великом аустро-турском рату 1737—1739, повукао се после слома устанка услед општег неуспеха аустриске војске у том рату са остатком својих ратника заједно са патријархом Арсенијем и знатним бројем српско-арбанашких породица за аустриским војском преко Саве у Срем.¹

Као у Старом Влаху под Турцима, и у јавном животу Срба под аустриским Цесарем играо је кнез Атанасије прву улогу. У породици наследних бератлиских кнежева Рашковића гледали су Срби у 17 и 18 веку под Турцима — према сачуваним документима и одржаном народном предању у Ст. Влаху све до наших дана² — последње изданке своје средњевековне рашке велике властеле, па је то предање за кнезом Атанасијем прешло и међу Србе у Срему³.

На основу нове грађе приказаћемо овде јаван и приватан живот кнеза Атанасија од његова ступања у аустриску војску (1739) до трагичне му смрти (1753).

На лично заузимање патријарха Арсенија именовао је Кало VI 15 марта 1739 кнеза Атанасија за пуковника српске националне милиције због његових заслуга у том устанку и аустриско-турском рату.⁴ Уз редовну плату добио је он царским указом истог датума у име отштете што је о свом трошку издржавао својих 1.500 људи у том устанку и рату, и у име накнаде што је напустио своја велика приватна добра: *in quator districtibus in hostico eiusdem directioni sub titulo illorum Palatino conceditis*, још и специјалан годишњи додатак од 2.000 форината⁵ ради лакшег издржавања своје многобројне породице као и породице свога брата Јована.

Као бивши старосрбијански бератлиски кнез од Ст. Влаха и блиски рођак патријарха Арсенија, још више пак као пуковник српске националне милиције, а то је од свих Срба по рангу највиши официр у аустриској војсци, био је кнез Атанасије одмах после патријарха, чију је сестру Аиђелију имао

¹ Цео тај устанак против Турака у оквиру аустриско-турског рата 1737—39 генетички смо описали и при том нарочито истакли учешће кнеза Атанасија у том устанку и рату, од његових првих преговора с аустриским војним властима за подизање устанка 1739 до прелаза у Срем, у својој расправи: Устанак Срба и Арбанаса против Турака 1737—39 и сеоба у Угарску. Гласник Скопског научног друштва VII—VIII, 1929/30, стр. 203—236.

² Јевстатије, Синђелије рашких владика. — Гласник срп. прав. патријаршије 1931, стр. 42.

³ Н. Поповъ, Извѣстіе о походѣніи Симеона Степановича Пишчевича 1731—1785, Москва 1884, р. 75.

⁴ Тај царски указ штампао је Ј. Рајић, Историја IV — Прибавленіе, III, 438—440 — Оригинал је у архиву Нар. Библиотеке у Београду.

⁵ Молба Атанасијева сина, потпуковника Александра царици г. 1763 (Приватан архив породице Рашковића у рукама виловског пароха г. Сувачаревића).

за жену, без сумње, најугледнија личност међу Србима у монархији. Стога је убрзо увучен и у народно-црквене послове. 17 фебруара 1742 потписао је и он⁶ после патријарха Арсенија и неких епископа на првом месту од световних народних првака протестну ноту против збачених народних агената Јамбрековића и Матолаја, који су у Бечу потајно радили на том, да егзарх славонског епископа, архимандрит Софроније, буде за епископа потврђен. Почетком септембра т. г. учествовао је он на великој конференцији народних првака из целе митрополије у Карловцима, у ствари потврде народних привилегија. На латинској пуномоћи од 12 сеп. т. г. за изабрану депутацију од четири лица, која је послата у Беч да у име целог народа и клира моли царицу за потврду привилегија, потписани су и: *Athanasius de Raskovits, colonellus, Secula Vitkovits S. R. Maj. vicecolonellus et confinii Danubiani supremus capitaneus, Vuk Isakovics confinii quondam Serviani supremus vigiliarum magister*, и други⁷.

Те године у рату за аустриско наследство са знатним бројем Срба граничара из Посавске, Дунавске, Моришке и Потиске Границе учествовали су граничари из „српске, клементинске и албанске Границе“⁸, а то ће рећи из Доње Савске Границе, где је у то доба командовао А. Рашковић. Но сам Рашковић у том рату није учествовао. Почетком новембра 1742 на царску заповест је заједно с неким другим официрима отишао у сусрет енглеском посланику у Земун⁹.

Пошто су се у то време пронели гласови о регулисању Војне Границе, патријарх Арсеније подузео је у Бечу кораке, да том приликом што боље смести и свога шурака кнеза Атанасија. Он је додуше још 15 марта 1739 на лично заузимање патријарха Арсенија код Карла VI именован за обрштера националне милиције, али положај те с Рашковићем досељене милиције Албанаца, Клементинаца и Сервијанаца требао је коначно да се реши тек с намераваном реорганизацијом Војне Границе.

Стога је Патријарх Арсеније 5 марта 1743 писао „народним депутиртима“ у Беч, да извиде, какву је мисију добио барон Енглсхофен? Ако ће и Посавску Границу да реорганизује, нека одмах јаве, „да би Г. от Рашковић и Исаковић могла себе код њега инсинуирати“.¹⁰

Почетком идућег месеца добио је и остатак националне милиције заповест да крене у рат, али на коју страну: у Италију или у Немачку? — није се наравно знало.

13 априла т. г. писао је патријарх Арсеније потпуковнику Монастерлији на талијанско ратиште како је и он извештен, о похвалној храбрости српске милиције у бојевима на Кампо Санту и јавио му је скори долазак и пуковника Рашковића, Витковића и Исаковића на то ратиште.¹¹ Али, патријарх није био добро извештен. Место у Италију, откомандован је Рашковић на немачко ратиште. 9 јула 1743 писао је патријарх Арсеније потпуковнику Вујићу у Сенту да му јави, где су Рашковић и Исаковић, јер му се по свом одласку из Беча нису јавили?¹²

Кад су се у јесен т. г. из Баварске и Чешке многи граничари враћали кући,* свратио је кнез Атанасије у чешки град Хеб и оданде је с царском дозволом од 3 (14) септембра понео у Карловце мртво тело грофа Ђорђа Бранковића,¹³ тога „хебског сужња“ или „последњег деспота српског“, како

⁶ М. Јакшић, О Арсенију IV Јовановићу Шакабенти. Карловци 1899, 47.

⁷ Д. Руварац, Прилози за историју срп. нар. сабора 1744. — Архив за историју Карлов. митрополије 1914, стр. 194.

⁸ Јакшић, 59 – 60.

⁹ Д. Руварац, Кореспонденција патријарха српског Арсенија IV Јовановића од 28. септ. 1742 до 21 окт. 1742 — Архив за ист. Карлов. митроп. 1912, 204.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

* Vaniček, Specialgesch. d. Militärgrenze II, 378.

¹³ Рајић, Историја IV. 183.

га је обично народ називао гледајући у њему мученика за српску ствар, жртву аустриске дволичности и симболичну личност за злу судбину српских досељеника у Угарској. У Карловцима су посмртни остаци грофа Бранковића свечано дочекани од самога патријарха, опојани и у манастиру Крушедолу сахрањени.

1744 учествовао је кнез Атанасије као посланик на сабору у Карловцима¹⁴ и доживео непријатне нападе будимских посланика на патријарха Арсенија због прекомерног помагања своје породице. Будимци су јавно замарили патријарху Арсенију што своју породицу купи око себе, прима њена доношења и све њима даје што стекне. Они су тражили од патријарха да мерило при решавању народних ствари не буду породични, него јавни народни интереси, а саветници патријархови да не буду рођаци, него од народа избрани саветници.¹⁵

У лето 1746 отишао је кнез Атанасије у рат у Италију. Са собом је повео (24 јула) и попа Атанасија из Карловаца¹⁶, а патријарх му је дао да поведе и његова писара Александра.¹⁷ Аустријанци су у Ломбардији 1745 тако назадовали да су Шпањолци већ у Милано ушли и аустријске су ствари тако рђаво пошле, да је већ и сама Марија Терезија у један мах помислила да је у Италији све пропало.¹⁸ Тек кад је „други шлески рат“ с Фридрихом II миром у Дрездену 25 дец. 1745 завршен, пребачено је у фебруару идуће године у Ломбардију 18 регуларних пукова и нерегуларна граничарска милиција из Вараждинске, Градишке и Доње Савске Границе те је рат енергично даље настављен.¹⁹ Аустријанци су по том брзо истерали Шпањолце из Милана, освојили Парму (22 априла 1746), Пијаченцу (16 јуна), Бокетски кланац (1 септ.) и Ђенову (7 септ.), те опсели Антиб (4 дец.), али је поход у Провансу спречен успешним устанком Ђеновљана (5—10 дец.). Сва напрезања Аустријанаца да Ђенову поново освоје нису успела. У тим борбама око Ђенове учествовао је и пуковник Рашковић са 490 својих граничара из Доње Посавске Границе под командом фелдцајгмајстера Шулембурга.²⁰ Рат је затим у Италији млитаво настављен и главно ратиште пренесено у Холандију.

Пуковник Рашковић се у том талијанском рату храбро борио и о том добио више похвалница. Под командом генерала Ст. Андре-а учествовао је у планинским борбама око Ђенове, први је прешао високе планине, заузео на сабљи утврђени шанац Шоби са 4 топа и посео планину Рати.²¹ Кад је патријарх Арсеније честитао победу генералу Андреу при поновном освајању кланца Бокетског (јан. 1747), у чему су учествовале и граничарске трупе, похвалио је генерал Андре у својој захвалници патријарху јунаштво Срба називајући их: *brave Nation, die ohnehin zum Krieg geboren*, а пуковника Рашковића упоредио је са Ираклијем.²²

1. септ. 1747 добио је Рашковић на ратишту у Италији царски указ²³ преко Дворског Ратног Савета из Беча, да се врати у Срем и тамо формира по организационом плану генерала Енглсхофена нов сремски хусарски пук. По том реорганизационом плану фмл. Енглесхофена од 1747 дотадања подела Војне Границе између Лоње и Петроварадина на: Дунавску, Сремску, Доњу, Средњу — и Горњу — Савску Границу укинута је, а на експроприраном терену славонске и сремске Посавине требало је формирати од дотадање

¹⁴ Д. Руварац, Народни сабор 1744 — Српски Сион 1903, 378.

¹⁵ Гласник IV, 309—322.

¹⁶ Д. Руварац, Архив 1912, 160.

¹⁷ Ibid, 311.

¹⁸ A. Wolf, Oesterreich unter Maria Theresia, Josef II und Leopold II. Betlin 1883, p. 51.

¹⁹ Vaniček о. с II, 384.

²⁰ Ibid. 395.

²¹ Pro clem. Memoria, wie ich k. k. Peterwardeiner Inf. Rgmts Oberst A. v. Rašcovits mich verdient gemacht Feldlager 18 juli 1751 (Приватан архив породице Рашковић, бр. 77)

²² Јакшић о. с. п. 194.

²³ Царски указ, издат преко Дв. Ратног Савета у Бечу 1. септ. 1747 са оригиналним потписом грофа Ј. Хараха — у породичном архиву Рашковића, бр. 49.

нерегуларне граничарске милиције 3 активна национална пешачка пука: петроварадински, бродски и градишки, — и 2 активна хусарска пука: сремски и славонски. Своју организацију почео је Енгелсхофен у Срему са петроварадинским пешачким и сремским хусарским пуком.²⁴

Пошто су у Италији борбе и онако престале, пуковник Рашковић вратио се одмах почетком септембра 1747 у Срем и отпочео да организује у споразуму с генералом Енгелсхофеном нов активан „сремски хусарски граничарски пук“, по тачној инструкцији, коју је уз царски указ 1. септ. т. г. добио. У тој инструкцији наређено му је пре свега: 1) да у пуку кад га формира заведе строгу дисциплину.

2) да се власнику пука фмл. барону Хелфрајху, као пуковски командант, са свима официрима и редовима има обраћати „mit Partition und Subordination“.

3) за потпуковника именovala је царица Секулу Витковића, а за обривахтмајстера Ернста Пфауа пл. Ритберга, дотадањег ритмајстера хусарског пука Гилањи. Тако исто су именовани и сви остали штабски официри. Ради попуњавања ког упражњеног официрског места имаће командант пука преко барона Хелфрајха царици да предложи по 3 способна и заслужна пуковска официра, који по нарочитој царичиној жељи морају владати и српским језиком (slavonische Sprache).

4) У погледу вршења службе пук се поред свих законских прописа који важе за регуларну војску мора строго држати и Граничарског Војничког Регулamenta 29 јуна 1747.

5) царица је фмл. Хелфрајху дала право суђења in civil bus et criminalibus, као и ius gladii et agratiandi. Пошто славонски граничарски пукови добијају следовања у новцу и природи као и у зиратном земљишту, а други регуларни пукови само у новцу, то се војници против односних одлука власника пука фмл. Хелфрајха неће жалити директно Дворском Ратном Савету, него Славонском Штабном Граничарском Аудиторијатском Уреду.

6) бројно стање пука износиће 2.100 људи и коња, тачно одређене припадљености у новцу и природи почеће да теку од 1 нов. т. г.; пошто хусари морају непрестано да врше пограничну службу, да земљу обрађују и да иду у рат, поделиће се зато у 3 смене. Једни ће радити земљу, други вршити војничку службу у земљи, а трећи ићи у рат. И земља удовица оних који су погинули у рату мора се заједнички обрадити.

Ако пуковник Рашковић не буде могао да одмах формира цео пук дозвољено му је да прима и насељава и оне за војну службу способне Србе (Leute iäzischer Nation), који прелазе из Турске, само их не сме из Турске јавно врбовати, да се мир не ремети. За седиште штаба сремског хусарског пука одређено је Рашковићу село Бановци.²⁵ Но он је тим пуком само две године командовао; кад је пуковник петроварадинског пешачког пука Јосиф Монастерлија²⁶ 1750 умро, премештен је Рашковић за команданта тога пука у Митровицу,²⁷ и заузимао је то место до г. 1753.²⁸

У пуковским седиштима Бановцима и Митровици Рашковић је држао отворену кућу и лепо живео. Држао се за племића и тако се потписивао. У племићком грбу имао је орла у полету. Златне токе кнеза Атанасија²⁹ у његовој посмртној оставини и његови велики новчани прилози за целог живота у добротворне народноцрквене сврхе јасно сведоче о богатом животу ове најугледније српске породице крајем прве половине XVIII века. Нарочити углед уживао је кнез Атанасије код својих људи с којима је још

²⁴ Vaniček, о. с. I, 521, 539, 582.

²⁵ Инструкција уз указ, цит. у прим. 23.

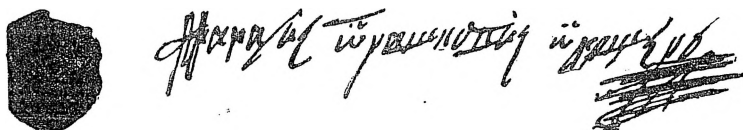
²⁶ Литературу о њему навео сам у својој књизи: Српска насеља у Русији Нова Србија и Славеносрбија. (Изд. С. К. А. Насеља, књ. 14, стр. 31).

²⁷ Јавор 1888, 267.

²⁸ Летопис М. С. 114, 198.

²⁹ Спомињу се 1777 као својина његове кћери Јефимије, жене генерала Ј. Љубибратића, (Ђ. Рајковић, Летопис Матице Српске књ. 128, стр. 71).

у старој отаџбини против Турака војевао. Бивши оберкапетан крагујевачке србијанске милиције за време аустриске окупације Србије, Станиша Марковић Млатишума,³⁰ с којим је заједно освојио Нови Пазар, одредио је у свом тестаменту направљеном у Осеку 14 маја 1745 „Г. обрштера палатина Атанасија отъ Рашковића“ за извршитеља тога тестаментa и оставио му за то своју чепенку.³¹

Власторучни потпис Атанасија от Рашковића, обршчер-а.

Године 1742 у два маха су Рашковић и његова породица даривали манастир Хопово, свраћајући — вероватно — тамо из Ирига, камо су долазили у госте свом рођаку, брату Рашковићеве жене и патријарха Арсенија, иришком проти Андрији Јовановићу.³² У старом хоповском поменику³³ забележено је: „1742 мес. јуни 24 писа Гдръ. обршчеръ Гдн. Атанасіе от Рашковичъ единъ сарандаръ своему отцу Хажі Братулу усопшему“ — који је бератлиско кнежевство у Ст. Влаху због старости још 30 окт. 1722 предао своме сину Атанасију, и после слома српског устанка против Турака остао код своје куће и прославио се на тај начин, што је турском паши који је дошао да казни рају због устанка отишао у шатор, бацио му се пред ноге и понудио му своју главу да спасе свој народ. Ово великодушно пожртвовање седога старца, који је уживао велики углед и код домаћих Турака, толико је деловало на турског пашу, да је не само народ у Ст. Влаху поштедео, него је и старца богатом почасном хаћином обдарио и изradio му амнестију уз повратак пређашњег имања и части.³⁴

„Аугуста 16“, стоји даље у хоповском поменику, „приде Госпожа Ангел а обршчерова са свими дшчерми, писа своему господару единъ сарандар за здравіе и себе у манастир Хопово, Боже даруи здравіе!“ 1743 је за подмирење путних трошкова у Беч послате депутације ради потврде народних привилегија кнез Атанасије приложио 150 фор.³⁵, а у Ненадовићев Школски фонд уплаћивао је сваке године по 12 дуката³⁶ што у оно време није било мало.

Са својом женом Анђелијом, сестром патријарха Арсенија, имао је кнез Атанасије петоро деце: сина Александра, потоњег пуковника петроварадинског пешачког пука³⁷, и четири кћери, удате у најбоље српске официрске породице онога времена. Најстарија кћи удала се за капетана Петра Шевића³⁸, сина познатог генерала Јована Шевића, који се 1752 са знатним бројем Срба Поморишана иселио у Русију и тамо основао српско насеље Славеносрбију. Друга кћи Дафина пошла је за хусарског поручника Александра Пишчевића³⁹, потоњег славног руског генерала и војног писца. Трећа кћи Јефимија удала се за пуковника Јована Чарнојевића, спахију футошког, а други пут за ге-

³⁰ О њему види у нашој расправи цит. у прим. 1.

³¹ Тестамент Ст. Марковића у оригиналу, у архиву Нар. Библиотеке у Београду међу списима породице Рашковића.

³² Срп. Сион 1903, 266.

³³ Патријарашка библиотека у Карловцима.

³⁴ М. Костић, Устанак... стр. 229.

³⁵ Јакшић, 73.

³⁶ Јавор 1888, 267.

³⁷ Његов пуковнички указ штампао Ј. Рајић о. с. IV, 392—393.

³⁸ Н. Поповъ, Извѣстіе о походѣ Симеона Степановича Пишчевича 1731—1785, Москва 1884., стр. 75.

³⁹ Ibid.

нерала Јевту Љубибратића⁴⁰, команданта Вероне, али се са њим 1777 растала и живела у Новом Саду чинећи разна добротинства. Четврта кћи Јелисавета била је удата за Јевту Милорадовића, мајора градишког пука⁴¹.

После дугог и тешког боловања патријарх Арсеније је 18 јан. 1748 умро и сахрањен је у Крушедолу⁴². Кнез Атанасије био је извршилац његова тестамент⁴³. Смрћу патријарховом кнез Атанасије је, наравно, много изгубио, али је уживао велики углед и код његова наследника, Павла Ненадовића, што се види и по честим писмима, која му је митрополит Ненадовић писао за време свога боравка у Бечу 1749—50 г.⁴⁴ И на сабору 1749 кнез Атанасије активно је учествовао.⁴⁵

После Енглсхофенове реорганизације Војне Границе у Срему 1748 молио је Рашковић царицу, да се место од Карла VI одобреног му специалног додатка од 2.000 фор. да, у име отштете за његова у Турској изгубљена приватна добра, новоинкорпорирана камерална, пређе милитарска места: Черевих, Нештин, Баноштар, Чалма, Шид, Беркасово, Кукујевци, Гибарац, *summe regegnali ad sexum utrumque*.⁴⁶ али одлуке по тој молби није жив дочекао.

У лето 1751 за време угарског државног сабора у Пожуну отишао је по царској заповести кнез Атанасије са српским граничарским трупима на велике маневре у околини Будимпеште, што га је касније стало главе.

Велике услуге које су Марији Терезији учинили маџарски сабор 1741 својом пожртвованошћу, и маџарске трупе у рату за аустриско наследство (1741—1748) својом храброшћу, дигле су знатно политичку самосвест Маџара и имале су јаких политичких последица. Ни лично присуство Марије Терезије није могло у први мах да приволе маџарску опозицију на пожунском сабору 1751, да одобри тражено повишење порезе. Маџари се нису више задовољавали само с пасивним отпором и активним утоцима против захтева бечке владе, него су и у српском и хрватском питању упорно остајали на стајалишту маџарског државног јединства и маџарске хегемоније, без обзира на законску аутономију Хрватске, на српске привилегије као и на чињеницу да су добру половину целокупне „маџарске војске“ у рату за аустриско наследство чиниле српско-хрватске граничарске трупе.⁴⁷ Одлучно су захтевали, да се испуни 18 и 46 законски чланак 1741: да се Моришка и Потиска Граница развојаче и припоје Угарској, 1748 ново устројени граничарски пешачки пукови: петроварадински, бродски и градишки, те хусарски пукови славонски и сремски укину, обећавајући, да ће они место њих формирати маџарске пукове за чување Границе и да ће их о свом трошку издржавати и касарне им од тврдог материјала направити.⁴⁸

Ради принудног политичког притиска на упорни пожунски сабор, који је одмах после његова отварања (10 маја 1751) почео са оштром опозицијом против царичиних захтева, наредила је Марија Терезија још за време трајања сабора велике војничке маневре у околини Пеште. По царичиној заповести послата су из Славоније и Срема од 3 пешачка граничарска пука по 2 батаљона, а од 2 хусарска пука по 2 ескадрона; команду над тим сједињеним граничарским трупима добио је пуковник Рашковић.⁴⁹

Док се опозиција на сабору упорно борила против царичиних захтева износећи све нове жалбе, напустила је Марија Терезија Пожун и пошла да прегледа у ракошком логору под Пештом сакупљену војску, и зидање

⁴⁰ Ђ. Н. Рајковић, Животопис генерала Јевте Љубибратића. Летопис М. С. 128, 70.

⁴¹ Ibid.

⁴² Јакшић, о. с.

⁴³ Летопис М. С. 114, 198.

⁴⁴ Д. Руварац, Бављење митроп. П. Ненадовића у Бечу 1749/50. Архив 1911, 185—191.

⁴⁵ М. Јакшић, Два срп. сабора (1748—1749) Богосл. Гласник 1902, 245.

⁴⁶ Види прим. 5.

⁴⁷ Krones, Handbuch der Geschichte Oesterreichs IV, 247—249; Fessler Klein, Geschichte von Ungarn 2. Aufl. V, 350—357.

⁴⁸ Пишчевич, 102

⁴⁹ Ibid.

новог краљевског двора у Будиму. Тамо се састала са својим мужем царем Францом и провела у Пешти од 8—13 августа.⁴⁹ Том приликом посетила је царица и српску православну цркву у Будиму и даривала је са 200 дуката⁵⁰. Приликом великог маневра на ракошком пољу под Пештом, где су учествовали и околни маџарски и немачки пукови, под Рашковићевом командом сједињени српско-хрватски пукови нарочито су се истакли и знатно надмашили маџарске пукове у погледу војничке извежбаности и брзе паљбе. Које због тога заиста сјајног држања граничарских трупа, а које из политичких разлога да с једне стране демонстрира против Маџара а с друге стране да стиша баш тада разбуктали емиграциони покрет Срба у Русију, царица је пуковника Рашковића нарочито одликовала. Пред свима му је изрекла своје нарочито царско благовољење, позвала га за царски сто, испред свих присутних министара и генерала дала му најодличније треће место за столом, похвалила верност српског народа према царском дому и обећала многе царске милости⁵¹.

Тај демонстративно благонаклони пријем Рашковића од стране царског пара изазвао је код многих виших маџарских па и српских официра велику завист и злобу против њега. Отада му почеше радити о глави. После заједничког ручка у част генералног инспектора грофа Сербелонија⁵² у Шанцу Купинову 17 маја 1753, један од многих официрских слугу подметнуо је пуковнику Рашковићу отровану шољицу црне каве. Чим ју је попио, добио је срчани напад са муком и општом изнемоглости. Однели су га у стан и звали лекара, али му овај није могао више помоћи. Сутрадан стигла је из Митровице у Купиново цела породица, са зетом Пишчевићем, који нам је у својим мемоарима⁵³ и описао овај трагичан завршетак свога таста. 19 маја 1753 увече је испустио душу. Секцијом су у стомаку утврђени знаци тровања. О смрти пуковниковој извештен је одмах гроф Сербелони, који је тада био у Земуну. Он је наредио да при Рашковићевој сахрани учествује цео сремски хусарски пук и засебним куриром известио је одмах и царицу о смрти Рашковићевој.

Ова изненадна трагична смрт старовлашког кнеза и пуковника Атанасија Рашковића одјекнула је одмах на све стране и изазвала свуда општу народну жалост. Одлучено је, да га сахране у маузолеју српских народних великана, манастиру Крушедолу. Карловачки митрополит Ненадовић циркуларно је 21 маја т. г. објавио братствима свих фрушкогорских манастира, да је умро „обршчер Атанасие отъ Рашковичъ“ и да ће бити погребен сутрадан ујутру у манастиру Крушедолу. Из сваког манастира нека безувекно дођу у суботу рано на погреб манастирски настојатељ и ђакон са потребним одеждама.⁵⁴

Тако је најпосле у 56 години свога бурног живота трагично завршио старосрбијански кнез од Ст. Влаха, Атанасије от Рашковић, своју каријеру у аустријској војсци и уз највеће почести војске, српског народа и клира сахрањен био у цркви манастира Крушедола. На његовој и сада добро очуваној надгробној плочи с леве стране паперте манастирске цркве пише:

Подъ симъ каменомъ почиваетъ рабъ Божіи Аѣанасіе ѿ рашковичъ високоблагородни Гдѣѣ родомъ и ѿтечествомъ ѿ расіи Сербскія земли, которіи вѣрностъ (!), позваніи ихъ ѿ освщенаго римскаго и цесарокралѣвскаго величества Карола шестаго, кѣпно съ блаженочившимъ Гдномъ Арсениемъ Четвертимъ, архіепископомъ пекскимъ и Патриархомъ Иллирикосербскимъ изъ держави турецкія в сія страни изшедъ идѣже доволнія при различитихъ воинствечныхъ случаяхъ вѣрно, храбро и славно приказавъ знаменія сош-

⁴⁹ Fessler—Klein V, 353.

⁵⁰ Концепт Ненадовићева писма генералу Енглсхофену, Карловци 27 авг. 1751. — Митроп. патријарашки архив у Карловцима 122 ex 1751.

⁵¹ Пишчевић, 143.

⁵² Vaniček, o. c. I, 556.

⁵³ Издао их Н. Поповъ, o. c.

⁵⁴ Цирк протокол ман. Хопова за г. 1753.

служениемъ витезскимъ и ѡбрстерскимъ почтенъ бистъ саномъ сверху славнія, пешачкія регементе, зовомія петроварадинскія преставись лѣта иже поживе лѣтъ и погребень: здѣ во манастирѣ Крушедолѣ иже во Срему преставись лѣта 1753 мѣа мая 19^w

Поживе лѣтъ 56.

И после смрти кнеза Атанасија породица бивших кнезова од Ст. Влаха Рашковића је — и ако већ у трећој генерацији осиромашила — као прва српска породица у монархији и као последњи изданак средњевековне српске властеле уживала међу Србима још дуго времена свеопшти углед. То јасно доказује и нарочити народни захтев у преставци, коју је Јован Мушкатиновић саставио да се од стране српског сабора у Темишвару 1790 поднесе Леополду II и угарском сабору: да се породица Рашковића, која је још од времена Леополдових држави учинила толике услуге и личне издатке, и у ратовима Леополда и Карла VI с Турцима осиромашила, краљевски награди или управо обдари.⁵⁵

Мита Костић.

INHALTSANGABE

Im obigen Articl: Der altserbische Berat-knez von Stari Vlach, Athanas v. Rašković, setzt der Verfasser Dr. Mita Kostić, auf Grund eines neuen Archivmaterials dessen Lebensschilderung seit seinem Eintritte in das österreichische Heer (1739) bis zu seinem tragischen Tode (1753) fort.

Das vorherige Leben und Wirken des knezen Athanas in St. Vlach, seine Führerrolle im serbisch-albanischen Aufstande gegen die Türken während des österreichischen Türkenkrieges 1737—1739, und während der dadurch erfolgten s. g. „zweiten Emigration der Serben unter Arsenius IV nach Süd-Ungarn und Syrmien“, hat der Verfasser bereits im vorigen Bande dieser Zeitschrift dargestellt.

Hier wird nun die Lebensschilderung des knezen Athanas seit seinem Übergange nach Syrmien und Eintritte in das öster. Heer als Obersten der serbischen Nationalmiliz weiter fortgesetzt, und weitläufig beschrieben: seine Heldentaten auf den öster. Schlachtfeldern in Deutschland und Italien, seine Rolle im serbischen National — und Kirchenleben, besonders auf den Kirchencongressen 1744 und 1749, sein reiches Privat — und Familienleben und schliesslich sein tragischer Tod durch Vergiftung von seiten seiner Feinde.

Die Lebensschilderung dieses durch Ungunst des Schicksals zum österreichischen Offizier gewordenen altserbischen erblichen Berat-knezen gewinnt um desto mehr an Bedeutung, weil die Serben unter den Türkenherrschaft im 17 und 18 Jahrhundert — nach erhaltenen Documenten und aufgezeichneter Volkstradition — in dieser Familie der erblichen Berat-knezen von St. Vlach, Rašković, die letzten Sprösslinge ihres mittelalterlichen Grossadels von Raška sahen.

⁵⁵ Д. Руварац, Преставка кр. Леополду II и уг. сабору. — Срп. Сион 1905, 521.